

KASVATUS.

Nr. 22

3 aastakäik.

NOVEMBER

1921.

A. Albo.

1920 a.

KASVATUSTEADUSLINE AJAKIRI.

ESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄALEKANDJA.

SISU:

1. E. Martinson: Maakondade liidu nõukogu kooliküsimusi lahendamis.
2. Joh. Käis: Loodusteaduse edusammud kultuurelu alusena.
3. Aleksander Jakson: Lapse hingeelu arenemine (Lõpp).
4. Dr. H. Jürgenson: Skoutism ja arenev kooli-noorsugu.
5. KIRJANDUSEST: K. Väisälä: Prof. Gerhard Rägo, Tasapinnalise analüütilise geomeetria põhijooned. — Uued raamatud.
6. KROONIKA: Õpetajate Liidu raamatukogu.
7. Õiendus.
8. Õpetajatepäev Viljandis.

Toim. aadress: Pikk tänav nr. 54, telefoni nr. 14-63.

„WABA MAA“

on juhtiw leht Eestis.

„WABA MAA“ kirjutawad wäljapaistwamad poliitika- ja seltskonategelased, eriteadlased, kirjanikud j. t.

„WABA MAA“ sammub wõitluses rahwahariduse, koolide ja nende õpetajate heakäekäigu pärast eesrinnas.

„WABA MAA“ ümber on koondunud eriti õpetajas- ja õpilaskond. Lehe weergudel alalised osakonnad koolielu päewamuredele, noortele ja spordile

„WABA MAA“ on päewauudiste poolest kõige rikkalikum ja wärskem. Kõigetihedam kirjasaatjate wõrk sise- ja wäljamaal.

„WABA MAA“ ilmub iga päew, ka pühapäewiti, ja on ainumas leht Eestis, kes igas numbris toob pilte päewasündmustest. Järjekindlad algupärased pilkepildid.

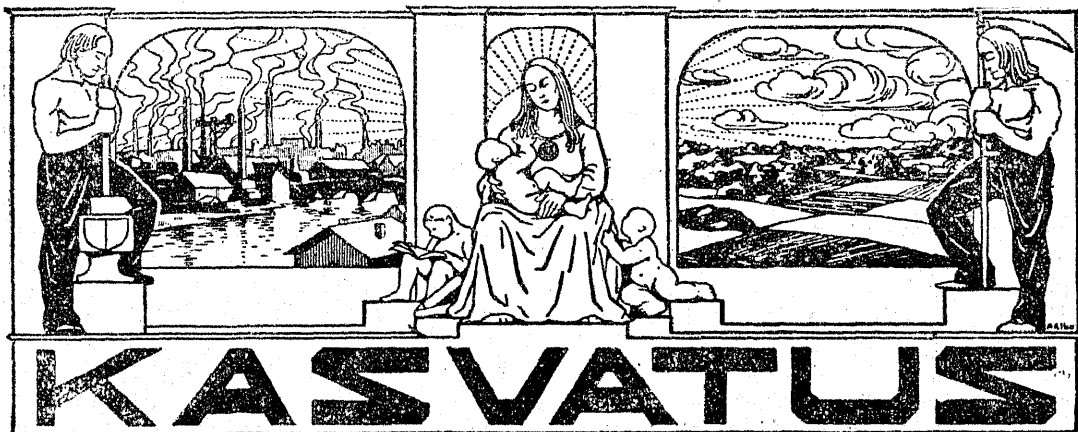
„WABA MAA“ hinnata nädala—kaasanneteks: 1) „KIRJANDUS ja TEADUS“, iga nummer 8 suurt lehekülge, ja 2) põllumajanduslik „MAAMEES“. Aasta kaasandeks wärwitrükis seinakalender.

„WABA MAA“ ilmub iga päew 8—32 lehekülge ja jõuab juba ilmunise päewal kaugematessegi riiginurkadesse.

**Tellimisi wõtawad wastu
:- kõik postkontorid. :-**

Aadress kirjadele ja rahasaadetustele:

**„WABA MAA“
Tallinnas.**

Eesti Õpetajate Liidu häälekandja.

Nr. 22.

November 1921.

3. aastakäik.

Maakondade liidu nõukogu kooliküsimusi lahendamas.

E. Martinson.

20.—21. novembrini s. a. peeti ära Tallinnas esimene maakondade liidu nõukogu koosolek. Osa võtsid umbes 20 maakonnaomavalitsuste edustajat kõigest maakondadest, peale selle haridus-, sise- ning rahaministeeriumi ja Riigikogu rahaasjanduskomisjoni edustajad.

Kaaluvama osa koosoleku päevakorrast moodustasid kooli- ja maksuküsimused. Maakondade edustajate aruanne-dest selgus, et maakondade 1922. a. eelarvetes on suured puudujäägid: väljaminekuid on kõigis maakondades kokku 330 miljoni, sissetulekuid aga kõigest 150 miljoni, seega puudujääkide kogusumma 180 miljoni. Maakonnaomavalitsuste edustajate seletuste järgi on süüdi neis suurtes puudujääkides peasjalikult Riigikogu poolt maksmäpandud uus õpetajate palgaseadus ja Asutava Kogu poolt vastuvõetud avalikkude algkoolide seadus, kuna just nende seaduste teostamine paneb maakondade peale liig suured kulud: 1922. a. eelarves on väljaminekud hariduse peale kõigis maakondades kokku 173 miljoni.

Õpetajate palgaseaduse arutamisel Riigikogus oli aluseks kaks eelnõu: üks hariduskomisjoni, teine rahaasjanduskomisjoni poolt. Hariduskomisjoni eelnõu par. 9. järgi peaks riik kandma

ka algkooli õpetajate palkadest peale elukalliduslisa veel 50% põhipalgast, nii et maakondadel tuleks kanda kõigest 30% põhipalgast (korterite andmise kohustus või 20% maksimine on kooliülevalpidajate kanda). Par. 12. järgi oleks perekonna toetusraha kõigile õpetajatele maksmäpidanud riigivalitsus.

Hariduskomisjoni eelnõu autorina kaitsesin Riigikogus selle seisukohte, selle juures muuseas ette tuues asjaolu, et maakonna- ja linnavalitsused ei suuda lähemal ajal, vähemalt praeguse maksusüsteemi juures mitte täita neid kohustusi, mis nende peale paneb rahaasjanduskomisjoni eelnõu. Et aga Vabariigi Valitsus oli rahaasjanduskomisjoni seisukohal, siis võeti vastu (parempoolsete häälteenamusega) käesolevas küsimuses ka rahaasjanduskomisjoni seisukohad.

Nüüd on omavalitsused hädas õpetajate palkade maksmisega. Otsitakse suüdlasi. Maakondade liidu nõukogu arvamise järgi on suured suüdlased õpetajad, iseäranis algkoolide õpetajad ja nende kaitsejad: Õpetajate Liit, Riigikogu ja Asutav Kogu. Koosolekul avatakse õpetajate peale otse tormijooks. Kui üldse arvatakse suüdistamisega kaugele jõuda, siis peaks suüdistatama kõigepealt

ainult Riigikogu parempoolseid, kes palgaseadusega on pannud omavalitsuste peale liig raske koorma, kui ka nende koalitsiooni Valitsust, kes juba kui sarnane vastutav on riigi ja tema asutuste (ka omavalitsusasutuste) väljapääsemata seisukorra pärast, eriti aga just sellepärast, et see oli ka Valitsuse seisukoht, mis mõjule pääsis õpetajate palgaseaduse vastuvõtmisel. Ka on Valitsus, eriti haridusministeerium, õieti väga vähe teinud selleks, et kõrvaldada katastroofilist seisukorda, mis oli kindlasti oodata õpetajate palgaseaduse maksmapanemisel sel kujul, nagu ta maksuma pandi. Alles siis, kui haridusministeeriumi kõrvu tungib õpetajate hädakisa, esinetakse Riigikogus kurikuulsa „haridusmaksu“ seaduse eelnõuga.

Kooli- ja maksuküsimused on väga tähtsad. Nende otstarbekohasest lahendamisest oleneb suurel määral meie lähem tulevik. Kuid maakondade omavalitsuste edustajad ei ole suutnud neid küsimusi käsitada erapooletult, kõikkülgselt ja põhjalikult. Maakondade liidu nõukogu koosolekul on, kahjuks, aset leidnud väiklane süüdistamine ja mahategemine. Toon mõned näited, missuguste asjadega saadi hakkama tähtsate ja tõsiste asjade arutamisel.

Üks maakonna valitsuse edustaja kardab, et ühel ilusal päeval kõik õpetajad võivat minna maakonnavalitsuse kulul mudavannidesse, kuna nad nüüd juba nõudvat suuloputusvett ja plaastrit.

Teine mõnitab voolimistunde ja nimetab neid „saviplätserdamiseks“. Sama härra arvab ka, et õpetajad ei ole õigustatud maad saama, kuna selle õiguse osalised võivad olla ainult vabadussõjast osavõtjad. Nähtavasti ei tea ta, et siin ei ole tegemist maareformi teostamisega, vaid maa andmisega sootu teistel motiividel, millised olid iseäranis mõõduandvad meie parempoolsetele Asutavas Kogus. Ka on temale nähtavasti teadmatu, et õpetajad õige aktiivselt võtsid osa vabadussõjast: õpetajaist moodustati eraldi väeosa ja suur osa meie ohvitseridest olid sõja ajal just õpetajad. Edasi nõuab sama härra, et õigus õpetajat tagandada peaks olema maakonnavalitsusel, kui õpetaja teeb kihutustööd, või on kommunistlike erakonna liige.

Kolmas kurdab selle üle, et ei saa õpetajat karistada distsiplinaarkorras (millisele hädaldamisele järgneb vahel-

hüüe — loodetavasti ainult naljapärast: „Kahju, et ei saa seitsmeks päevaks aresti mõista!“). Juba endisel ajal, kui inimestele jagati ihunuhtlust, oli olemas arusaamine õpetaja autoriteedist, kuna seadus ei lubanud teda karistada ihunuhtlusega: see oleks alandanud tema autoriteeti laste kui ka lastevanemate ees. Meie Mogri-Märdid nähtavasti ei ole veel jõudnud selle arusaamiseni, kui nad nõuavad omale õigust õpetajaid karistada distsiplinaarkorras. Milline hingeline kokkukõla maakonnavalitsuste edustajate ja Riigikogu põllumeeste rühma vahel, kes nõuab vabrikantidele õigust karistada distsiplinaarkorras omi töölisi. Nõnda siis kasvatakse meil vabameeleid kodanikke ja kaotatakse orjavaimu... Sama härra arvab ka, et just viina hinna kõrgendamisest saadud summad peaksid minema õpetajate palkade puudujääkide katmiseks.

Neljas süüdistab õpetajaid maaga handeldamises.

Viies teeb oma küsimusega õpetajate kulul odavat nalja: „Kas siis just õpetajad peavad oma peale võtma raske isamaalise kohustuse — rahvaarvu suurendamise, et just neile peaks makstama perekonna toetusraha?“...

Sarnaste labasustega ja väiklaste nägustustega õpetajaskonna arvel saadakse hakkama tõsiste asjade arutamisel!... Sarnases õhkkonnas ei või juttu olla erapooletuist ja põhjalikult läbikaalutud otsustest. Kuid vaatleme lähemalt neid otsuseid. Otsuste motiivideks tuuakse ette:

„Kuna maakondade väljaminekud sissetulekuist igalpool üle poole suuremad, rahvale pealepandavad maksud juba iseenesest väga kõrged ja uute maksude võimalused väikesed, tuleb maksusüsteemi muutmise kõrval nõuda väljaminekute vähendamist. Selle juures ei pääse mõõda ka väljaminekui rahva hariduse peale, sest et need kulud teevad välja üle 50% eelarveist. Hariduse kulude peaosas langeb õpetajate palkade peale, nii et suurtest väljaminekutest hoolimata siiski peale õpetajate palkade maksmise ei saa midagi teha hariduse tõstmiseks. Sellepärast on tarvilik revideerimise alla võtta õpetajate palga- ja algkoolide seadused.

Palgaseadust läbi arutades selgub, et kuna õpetajate palganormid, silmas pidades tööaega, on suuremad kui vastava haridusega riigining omavalitsuse ametnikkudel ja nende suvine puhkeaeg ning talvised vaheajad mitukorda pikemad kui ametnikkudel, ei ole õpetajad õigustatud nõudma, et nad veel saaksid palgalisa mitmesuguste nimede ja ettekäänete all. Palgaseadus võimaldab õpetajaile n. n. lisatundide nime all $\frac{1}{4}$ võrra suurema palga saamise kui on ametnikkudel“.

Väga selgelt ja otsekoheselt: rahvahariduse kulud tulevad vähendada, kuna nad moodustavad üle 50% eelarveist ja et õpetajate palgad on suuremad kui ametnikkudel vastava haridusega. Meie oleme ju oma haridusega vist liig kaugale ette jõudnud teistest maadest, oleme kaugemal kui Portugaal, nagu kirjutati hiljuti ühes parempoolses päevalehes. . . Et parempoolsete lehe rõõm suurem oleks, tähendame, et meie kaugel ees oleme ka hotentottidest. Kuid, kahjuks, ei tule meil kultuuriliselt võistelda mitte Portugaaliga ja hotentottidega, kes asuvad meist kaugel, vaid oma külje all asuvate naabritega, eeskätt sakslastega, kes kultuuri alal meist kaugel ees.

Kui maakondade sissetulekud on kokku kõigest 150 miljoni, muud kulud aga peale hariduskulude juba üle 150 miljoni, siis on ju täiesti selge, et siin ka hariduskulude kärpimisega ei saa asja parandada, sest maakonnad ei saa ju hakkama ka muude kulude katmisega. Ja missuguste tähtsate asjade peale lähivad need muud kulud? Poliitsei ülevõlpidamise on võtnud oma peale riik, rahvahariduse peale ei suuda maakonnad kulutada mitte pennigi, sest neil on juba tegemist küllalt muude kulude katmisega. Siin on tarvis kõige pealt ära otsustada põhjanev küsimus: kas suudavad maakonna omavalitsused üldse püsima jääda praegustel alustel ja kas on neil üldse võimalik selle juures oma peale võtta ka kõiki neid kohustusi haridusalal, mis neile peale panevad muu seas ka õpetajate palga- ja algkoolide seadused. Seda küsimust ei ole üieti kaalutudki. Hariduskomisjoni seisukoht algkoolide õpetajate palgamaksmise asjus (et riik oma peale võtaks — vähemali ajutiseltki — algkoolide õpetajate

palgast, — peale elukalliduslisa ka 50% põhikpalka) ei ole nähtavasti olnud arutustelgi.

Tõsi on, et ka riigil ei ole kerge katta neid kulusid. Riigi eelarve väljaminekute summa suureneks umbes 115 miljoni marga võrra (kuna kõigi maakondade peale kokku jääks umbes 65 miljoni). Kuid see summa ei ole suur 5–6 miljardilise eelarve juures, kui veel arvesse võtame seda, et riigi eelarvesse on võetud summad (meie parempoolsete bloki jõul muidugi), mis ei ole kaugeltki nii hädatarvilikud.

Riigivanema 35-toalise korteri ja mööbli soetamise peale on kulutatud juba kaugelt üle 10 miljoni, kuid ei ole veel otsa näha neil kuludel, kuna esinetakse ikka jälle uute krediitide nõudmistega. Selle korteri ja tema teenijate personaali (uksehoidjate, toatüdrukute, adjutantide, kutsarite, autojuhtide, kojameeste j. m.) ülevõlpidamine läheb riigile aastas miljonid maksma. Elekter üksi pidi ligi $\frac{1}{2}$ miljoni maksma. Mis jääb siis järele „rahva valgustamiseks“, kui juba nii suured on ühe inimese „silma valgustuse“ kulud. (Minu ettepanekul kärbiti valgustuse kulud Riigikogu eelarve komisjonis poole vähemaks, kuid nad on siiski liig suured).

Ka välisministeerium, eriti välisesitus oma kallide majadega läheb meile liig palju maksma. Välisministeeriumi miljonilistele „esituskuludele“ (s. o. ära seletatud „veinikeldrikuludele“) nõuti alles hiljuti Riigikogult lisa ja saadi ka.

Meie ametiasutused ja ametnikud laiutavad endid üleliigselt. Ikka suuremaid ja mõnusamaid ruume nõutakse suure ametnikkudekarja äramahutamiseks. Adjutantid pole üksi mitte riigivanemal, vaid ka mõnel teisel. Võib olla, ehk varsti seatakse sisse ihukaitseväed. Meie ametiasutused ei ole mitte nii kaugel üksteisest, et tarvis oleks alatasa nende vahet autodega kihutada ja selleks muretseda igale ministeeriumile ja ka suuremale osakondadele omad autod või hobused. Kui asjatalituse pärast tuleb kaugemale minna, võiks kas palgata voorimehi või tellida autosid keskkohast, mis võiks olla ühine kõikidele ametiasutustele. Ainult mõnel ametiasutusel, kus tarvis alatasa ette võtta sõitusid, võiks olla omad sõiduabinõud. Nüüd aga tarvitab iga veikene ametnikukene kroonu autot ja pahatihti hoopis eraots-

tarbel. Tegin eelarve arutusel Riigikogu komisjonis vastava ettepaneku autode vähendamiseks, mis aga muidugi läbi kukutati.

Meie riigiasutustele majade muretsemisel ja ehitamisel ja riiklistes ettevõtetes peaks ka palju vähemate kuludega võima rohkem ära teha. Siin ei ole sugugi kokkuhoidlik. Harilikult ei küsitagi selleks Riigikogult krediite, vaid Riigikogul tuleb harilikult ainult tagant järele konstateerida ostmise fakti ja määrata lisakrediite, mida ei taibata kohe küsida. Et valitsev blokk harilikult sanktsioneerib post faktum kõik krediitnõudmised, siis ei tarvitse Valitsusel ollagi mingisugust kindlat kava riigi ehitustes, ostmistes ja ettevõtetes. Kui aga töötatakse ilma kindla kavata riiklistes asjades, siis ei või juttugi olla kokkuhoidlikust majapidamisest.

Kindlasti vähemate kuludega läbi saama peab ka sõjaministeerium. Tema eelarve oli juba oma konstruktsiooni poolest broneeritud, nii et selle läbivaatamisel Riigikogu komisjonis oli täiesti võimata isegi komisjoni liigetel tungida tema üksikasjadesse, tuli öieti eelarve vastu võtta, mitte arutada. Eelarve vastuvõtmisel komisjonis jäin isearvamisele selle iseäraliku konstruktsiooni kohta. Isearvamine esitati ka Riigikogule, kuid teadagi ei saanud sellel olla mingisugust tegelikku tähtsust, kuna küsimusi otsustavad parempoolsete käed. Võib oletada, et sõjaministeerium oma korraliste kulude 1½-miljardilist eelarvet rohkem vähendada võiks, kui tarvis läheks kõigile maakondadele hariduskulude katmiseks.

Võiks veel tuua hulga näiteid põllutöö-, tööstus- ja kaubandusministeeriumi ja paljude teiste ametiasutuste „veikestest eelarvetest“ ja „kokkuhoidlikust majapidamisest“. Riigikontroll on katunud päevavalgele tuua nii mõndagi ilusat asja. Kuid nüüd oldakse ametis Riigikontrollile suukorvi päheseadmiseiga.

Minule näib olevat selge, et riik peab ja ka jõuab oma kanda võtta — vähemalt ajutiselt — 50% algkooli õpetajate põhipalgast. Omavalitsused ei suuda kanda kõiki neid kohustusi, mis nende peale pandud õpetajate palga- ja algkooli seadustega. Ega siis ometi ei saa tõsiselt rehkendada kõigi nende kavatsustega maksuvõtmise korra muutmise ja õpetajate palkade kärpimise asjus, mis

on välja töötanud maakondade liidu nõukogu koosolek. Nende kavatsuste teostamine oleks ebademokraatlik ja ei annaks ikkagi niipalju sissetulekuid, kui tarvis. Peab meeles pidama, et hariduskulude all ei tohiks mitte mõista ainult õpetajate palkasid. Missugused on meie koolimajad, õppeabinõud, missuguses seisukorras vaesemate õpilaste toetamine? Kus on meie algkooli ülemad ja täiendusklassid, kutsekoolid, edasiharimiskoolid, defektsete koolid j. m. hädatarvilikud haridusasutused? Ei saada siin toime ainult 1000-margaliste isikumaksumedega ja viina hinna kõrgendamiseiga.

Ja kas on õpetajate palgad nõnda kõrged, et neid võimalik oleks niivõrd kärpida, et see välja aitaks maakonde raskesti seisukorrast? Võtame näiteks II järgu haridusega algkooli õpetaja palga. Algkooli õpetaja peale on nüüd tormijooks kõige kangem. Tema palk ühes elukalliduslisaga oleks maal 3817 m. 80 p. kuus ja korter, või korteriraha 955 m. 80 p., kui ta on ametis vähem kui 4 aastat. Iga 4 aasta teenistuse järele tõuseb palk, nii et tema kõige kõrgem palk (12 a. teenistuse järele) oleks 5068 m. 80 p. kuus ja korter, või korteriraha 1267 m. 20 p. Kohtades, mis kuuluvad elukalliduse poolest I. järku, on palk 10% võrra kõrgem.

Minu teada saavad maakonnaavalitsuse liikmed 10—12 tuhat marka kuus palka, sellega umbes kaks korda niipalju kui õpetajad kauema aja praktikaga. Maakonnaavalitsuse liigetel on suurem osa kas endised vallakirjutajad (enamasti kihelkonnakooli haridusega) või algkooli õpetajad (vististi kõik — peale ühe erandi — vähema kui õpet. seminaari haridusega). II järgu õpetajate hulka kuuluvad aga õpetajate ning vaimulikkude seminaaride lõpetajad, kõrgema algkooli õpetaja kutsega isikud, keskkoolide lõpetajad jne. Nii siis seisavad algkooli õpetajad oma hariduse poolest enam kõrgemal kui madalamal maakonnaavalitsuse liigetel, kellega neid võrdlesin palga poolest. Või tahetakse meie algkooli õpetajaid võrrelda politsei kordnikkudega? Vististi, sest ihaldatakse ju maksta panna nende kohta distsiplinaarkaristused.

Jookstakse tormi lisatundide tasu vastu. Kuid loomulik on ometi, et kui ühes või teises kohas ühel või teisel põhjusel õpetaja peab oma peale võtma nor-

maal arvust rohkem tunde, ta siis ka peab saama rohkem tasu. Nii on see ka mujal. **Soome uue kooliseaduse par. 21. ja 22. rõhavad järgmiseid:**

Par. 21. Nende tasumäärade eest, mis 2. ja 3. järgus üles loetud, on rahvakooli õpetaja kohustatud õpetama ülemas ja lühendatud kursusega rahvakoolides mitte enam kui 30 nädala tundi ja rahvakoolis 24 nädalatundi.

Par. 22. Niihästi koolitunde eest, mis üle määratakse, kui ka 2-nädalase jätkõpetuse eest saab õpetaja tasu 175 marka nädalatuuni eest.

Väga huvitav, et maakondade liidu nõukogu resolutsioonide motivatsioonis tarvitatakse isegi mõnitavat tooni: ei ole õpetajad õigustatud nõudma palgaliisa mitmesuguste nimede ja „ettekäänete“ all. Missugused need „ettekääned“ on, ei öelda. On küll jutut lisatundide tasust, kuid palgasaamine sellena ei või olla palgasaamine mitmesuguste „ettekäänete“ all, kuna tasu lisatundide eest on normeeritud seaduses. „Ettekäänede“ all palka saaks õpetaja siis, kui tal õigust ei oleks seda saada, seda aga siiski kuidagi välja õngitseb.

Vaatleme nüüd maakondade liidu nõukogu üksikuid tähtsamaid kooliellu puutuvaid resolutsioone.

1. **Õpetajate palgaseadus korraldada** sel alusel, et koolis on niipalju õpetajaid kui klassikomplekte, kusjuures õpetajad on kohustatud ära tegema tunnikavas ettenähtud töö normaalpalga eest, kuna juhataile koolides, kus üle 4 klassikomplekti, makstakse lisatasu.

Kui see resolutsioon saaks seaduseks, oleks kõrvaldatud algkoolist — ka 6-klassilisest — üksikute ainetega, näit., muusika, käsitöö, joonistamise, võimlemise õpetajad. Hea oleks ju, kui iga algkooli õpetaja võib õpetada kõiki õppeaineid, kuid praegu ei ole asi veel nii kaugel ja ei jõua ka lähemas tulevikus veel nii kaugele. Vähemalt 6-aastalise algkooli kõrgemais klassides jäävad meil mitmes kohas püsima üksikute ainetega õpetajad, kelle nädalatuundide arv vähem on kui teistel õpetajail, mille tõttu aga õpetajaid kooli kohta tuleb rohkem kui klassikomplekte, samuti sunnib õpetajate arvu suurendama mitmekomplektilises, eriti just 6-klassilises algkoolis asjaolu, et juhataja ei või anda niipalju tunde kui õpetaja. Arusaamata on ka, miks ei makseta juhata-

mise eest tasu 4-komplektilises koolis (kus töötavad 4 õpetajat), kuna juhataja peab peale juhutamise töö andma samapalju tunde kui õpetajadki (on ju koolis iga klassikomplekti kohta üks õpetaja, juhataja ühes arvatud), ja miks just 5- ja 6-komplektilise kooli juhataja arvatakse lisatasu vääriliseks. Praeguse palgaseaduse järgi on juhatajal vähem tunde ja tasu juhatusse eest, kuid sellegipärast on kuulda, et ei taheta heameelega võtta oma peale juhataja kohuseid. Siin maani on ikka juhatusse eest tasutud eraldi. On arusaamata, miks seda nüüd teisiti tahetakse korraldada.

2. Perekonnaraha praegusel alusel ära jätta, selle asemel abi anda erakorralistel juhtumistel maakonnaavalitsuse ja nõukogu otsuse järgi.

Miks peab just õpetajailt ära võetama perekonnaabiraha, kuna riigiteenijail ta peab edasi kestma, sest ei ole öeldud, et üldiselt tuleks muuta vastav määrus?

5. **Õpetajate palga arvamine seada** endisele alusele: õpetaja saab rahapalga ja peale selle korteri ühes kütte ning valgustusega. Korterraha makstakse ainult sel korral, kui ei ole võimalik anda korterit natuuras. Palk tuleb sellega vastavalt vähendada 20% võrra.

Muidugi on asi sel kombel lihtsam. Kas aga ka õiglase, on iseasi. Selle korra järgi arvatakse õpetaja korter ikka 20% palgaga ühevääriliseks, üksipuhas kas korter on 4—5-toaline, või 1-toaline.

6. Kohtades, kus koolitalu ei ole, ega riigimaad saadaval, võõrandada maad ainult kooliplatsiks ja aiamaaks kunni ühe dessatiinini.

Agas kui on võimalik koolile maad saada ostuteel vabal kokkuleppel? Arusaamata, miks riigimaade juures asuvad koolid seatakse maa poolest teisele alusele. Koolimaa küsimus on ometi põhimõttelik küsimus. Asutavas Kogus olid just parempoolsed selle poolt, et anda koolile maad suuremal määral. Ei olnud mina algkooli seaduse autorina ja tema kaitsejana Asutavas Kogus õpetajate maa andmise poolt sel määral, nagu see vastu võeti seaduses, kuid kui juba on õigeks tunnustatud see põhimõte, siis peaks ka kõigile koolidele maad muretsetama ühtlastel alustel, kuigi selle juures tuleks maad sundusliselt võõrandada.

7. Koolide juures, kus õpetajate kasutamiseks on maad olemas algkoolide seaduses ettenähtud määral, või see an-

takse, pikendada kõrvaliste hoonete ehitamise tähtaega kuue aastani.

Ehk on maakonna esitajad nii head ja seletavad, miks nad seda maad ei taha jätta 10 aastaks ilma kõrvaliste hooneteta. Kas tõesti vald ei suuda 3 aasta jooksul ulualust muretseda 3—4 loomale ja veikest panipaika maasaaduste jaoks.

Kooliaja kohta vastuvõtavaist resolutsioonidest oleks nimetada :

1. Koolitöö algust lugeda maal oktoobri algust, lõppu kesk maist, mille juures talviseid vaheaegu lühendada nii, et kooli tegelik tööaeg kestaks 30 nädalat.

Selleks polnud tarvidust vastu võtta resolutsiooni, sest praegu on maksev kord, et koolitöö kestab 30 nädalat ja haridusministeerium määrab koolitöö alguse ja lõpu, silmas pidades koolivalitsuste soove.

2. Nädalatundide arv tõsta 1. ja 2. klassis 28 peale, 3. ja 4. klassis 30 peale.

Siin võib otsekohe öelda, et maakondade liidu nõukogu — vähemalt praeguses koosseisus — ei ole kompetent otsustama seda küsimust. Ei ole ka ette toodud ühtki motiivi, miks esimesel õppeaastal peab olema 28 tundi. Võib olla, peaks see arv olema veel suurem. Kingsepad jäägu parem oma liistude juure. Koolivalitsusse puutuvaist resolutsioonidest oleks nimetada :

3. Maakonna valitsuste võimupiirised selles mõttes laiendada, et maakonna valitsused registreerimise asemel kinnitavad ametisse ja tagandavad ametist.

Praegu on õpetajate ametiseseadmisel maksev registreerimise kord, see tähendab, et registreeriv asutus ei otsusta sisuliselt valitud õpetaja üle, kas ta hea või halb õpetaja, jättes selle töö valijate hooleks, ja kas õpetaja „poliitiliselt usstav“ või mitte, jättes selle ülesande politsei nuuskurite hooleks, vaid vaadatakse registreerimisel ainult selle järele, et valimisel oleks käidud seadusliku korra järele, et valitaval oleks tarvilik tsensus. Kuid juba nüüd katsutakse seda „registreerimist“ õieti iselaadiliselt toime

panna, registreerimise mõtet vägistades, nagu seda näeme Harjumaa koolivalitsuse ja haridusministeeriumi hilisemast tegevusest. Õpetaja ametisse „kinnitamise“ sisseseadmisega ja selle funktsiooni üleandmisega maakonna valitsusele seatakse sisse endine veneaegne kord, kus õpetaja kinnitamine olenes inspektori heast tahtmisest.

Kui meele tuletame, et koosolekul leidis mehi, kes õigeks tunnistasid seisukorda, et maakonna valitsus peaks võima tagandada õpetajaid, kui nad teevad kihutustööd, või kui nad on kommunistlike erakonna liikmed, kui ka sarnaseid, kes soovivad maakonna valitsusele õigust anda õpetajaid karistada distsiplinaarkorras, siis võime väga selgesti ette kujutada, kui, siis meil tulevikus õpetajaid ametisse kinnitatakse, kui täide lähevad maakondade liidu kavatsused. Õpetajate ametist lahti laskmise kohta on sagedasti avaldatud arvamisi, kas see on üldse otstarbekohane, et õpetaja ametist lahti lastakse administratiivkorras. On siiski lepitud praeguse korraga, kuna õpetaja lõpuliikult tagandab ametist kõrgem administratiivasutus — haridusministeerium. Õpetaja ametist lahtilaskmise võimu maakonna valitsuse kätte andmisega saaksid meie rahva kasvatajad gummipallideks.

Lõpukokkuvõttes peame tunnistama, et maakondade liidu nõukogu on käsitanud kooliküsimusi ladvikult ja ühekülgsest. Tähtsam ja akuutsem küsimus, kuidas korda saada õpetajate palga maksimisega ja muude hariduskuludega, on jäänud lahendamata ja vahib sfinksina oma lahendajatele otsa. Teiste küsimuste kallal on targutatud, kuid pole ette toodud midagi positiivset. Reaktsioonivaim, mis viimasel ajal maad võtnud, aigutab vastu ka maakondade liidu meeste arutustest. Õpetajaskonnal seisab ees tähtis töö — kasvatada demokraatiliselt mõtlejaid kodanikke. Loodame, et lähemas tulevikus Mogri-Märdid, kelle vaim lehkab vastu maakondade liidu nõukogu otsustest, ei pääseks omavalitsustesse ja parlamenti — kuud tõrvama.

Loodusteaduse edusammud kultuurelu alusena.

Joh. Käis.

Inimsoo kultuuriline arenemistee omas tähtsamas osas ei ole midagi muud, kui tuhandeaastane visa, aga siiski võidurikas võitlus loodusega ja tema jõududega, et neid paenutada järkjärgult inimese alla. Nii kaua kui eelajalooline inimene oli jätetu looduse üle valitsema, pidi ta jääma madalale rene-
 misastmele, mis inimest vaevalt kõrgemale tõstis loomariigist. Kõik meie ainelise ja vaimlise kultuuri alusjooned sündisid ja võisidki alles siis sündida, kui inimene leidis teaduse läbi küllalt tugevad võitlusriistad, et nende abil end kehaliselt osaltki vabastada looduse vägede mõju alt. Ainelise kultuuri tasapinna tõus on tähtsam tegur vaimliste jõudude kasvamises. Madalal ainelise kultuuri astmel ei suuda inimene midagi suuremat ära teha oma vaimu jõudude harimiseks ja kasvatamiseks: teda koormavad ja rusuvad elu algnõuded — toidu, kehakatte ja peavarju muretsemine.

Oleks täiesti loomulik arvata, et loodusteaduse edusammud igal ajal ja igal maal pidid leidma üldist hindamist, kuid teaduse ajalugu räägib teisiti. Teadusel oli palju ägedaid vaenlasi ja mitte ainult tumedal keskajal: loodusteaduse vastaseid leidub küllalt nüüdki veel. Teaduse vastastena esinevad isikud, kes teda ise küll maitsnud ja sellepärast tunnuvad, kui vägev kultuuriline jõud on teadus selleks, et nende üle valitseda, kes teaduse valgust ei näe. Muidugi mõista, ei avalda harilikult teaduse vastasrinnas võitlejad oma tõelike sihte, vaid katsutakse asja nii valgustada, nagu läheks loodusteadus inimsoo kõrgemaist huvidest lahku, vähendades sellega inimese õnne, rahu ja rikkudes tema head käekäiku.

Viimaste aastate ajaloolised sündmused ilmasõja algusest kunni meie päivini sünnitasid suurema ja sügavama liikumise, mis nõuab endiste väärtuste ümberhindamist. Just selles liikumises kuulduvadki etteheited loodusteadusele selles mõttes, et ta andis usutu ja kalksüdamlise inimese kätte kõige uuemad ja hirksamad surmamisriistad. Mõnel korral mindakse veelgi kaugemale ja tehakse järeldus,

nagu läheks moodsa loodusteaduse arenemiskäik kultuurilisele elule kardetavaks ja nagu kuulutaksid sõja tagajärjed ette täielikku murrangut meie kultuuris ja loodusteaduslikes ilmavaates.

Iilmvaidlemata on tõsi, et ujuvad kindlused, dreadnoughtid, 42-sentimeetrilised suurtükid, lämmastavad kaasid, taevasturma külvavad lennumasinad ja palju teisi tehnilisi riistu ja leidusi, mis imestavad kogu maailma, ei ole midagi muud, kui loodusteaduse saavutuste ja võitude viil.

Aga ei ole kuigivõrd põhjendatud püüdmine kirjutada meie aja kultuuri väärnähtusi ainult loodusteaduse arvesse. Olgu selleks paar väikest väidet. Küll hävitab tuli palju inimeste varandust, kui ta pääseb lahti kogemata või kuritahtlikust käest, kuid ometi ei tule kellelegi mõttesse nimetada tuld sellepärast inimsoo ja kultuuri vaenlaseks. Või kas Archimedes'i teenused vähenevad selle tõttu, et tema poolt ülesleitud mehaanilistel seadustel põhjendatud viskamisriistad surmasid palju vaenlasi ja purustasid nende kindluste müürisid? Ja kas võiksime meie keelduda aurumasinate, raudteede või elektrivoolu tarvitamisest ainult sell pärast, et üksikuil õnnetumail juhtumistel nad surmavad inimesi ja hävitavad kultuurilisi väärtusi?

Juba need näited võiksid kindlustada arvamist, et ei saa hinnata teaduse saavutuste tähtsust kultuuri elus üksikute juhuslike nähtuste põhjal, vaid tuleb asuda selle küsimuse selgitamisele üsna teiselt seisukohalt, näidates loodusteaduse mõju inimsoo üldise arenemiskäigu peale.

Täitsa võimata oleks üles lugeda piiratud raamides kõik tähtsamad teaduse võidud ja saavutused ja seda ei võtagi meie omaks ülesandeks. Meid huvitab siin üks tähtis mõte, nimelt see, et teadus ja elu on need kaks reaalsust, millel põhjeneb kõik meie kultuuri edu ja arenemine. Elu annab teadusele algatust, kasutust, hinge, teadus aga leiab omad sihid elu tarviduste, vajaduste ja nõuete rahuldamises. Meie päivil ei tunnista „teadust ainult teaduse pärast“, see tähendaks teadust väljaspool elu: elu ongi teaduse baromeeter ja te-

ma sihtide peegel. Neid väiteid võiks tõestada kõige näitlikumalt iga teaduseharu arenemislugu tema sündimisest kunni meie päivini, kuid meil on võimalik siin lähemalt peatada ainult mõnel tähtsamal ja iseloomustavamal andmel ja mõttel.

Mitmed aastatuhanded tagasi vaatlisid kaugel Kaldea maal karjasrahvad hoolsasti taevavõlvi säravaid tähti, päikest ja kuud ja tundsid juba nende ringkäiku niivõrd, et võisid oma teadmisi aja arvamiseks tarvitada. Isegi varjutuste tagasitulek on neile juba tuttav. Teiseks ülesandeks vanema aja idamaade tähetarkadel oli inimese ja rahvaste saatuse ettekuulutamine tähtede abil. Kas ei olnud juba seal olemas esimesed täheteaduse iduterad ja kas ei kogutud esialgselt just neid teadmisi, mis välja kasvavad inimese tegevusest ja tema elutarvidustest?

Arvatakse tihti, et alles seal algab puhtteadusline töö, kus inimene andub asjade uurimisele töö enda pärast ilma praktiliste sihtideta ja eesmärkideta. Meie päivil ei leia niisugune vaade tarvilikku põhjendust. Teaduse algus peitub juba selles ajajärgus, kus inimene hakkas tähepanelikult vaatlema loodust ja elu ja oma vaatlusi põlvest põlve edasi andma kasulikkude saavutustena kasuusõnal või kirjalikult. Vaatlemine jääb igal ajal teaduslise uurimise algamuks. Ja selles mõttes leiame meie täheteaduse kui ka teiste loodusteaduse harude alguse juba idamaade rahvaste juures.

Teine samm teaduse arenemises algab mõõtmisega ja vaatluste võrdlemisega. Ka siin näeme tõekehtsena elutarvidust.

Niiluse madalikus oleneb inimese eluvõimalus peasjalikult jõe veest, mis teataval ajal tõuseb välja kallastest, kasvab maapinda ja jätab sinna viljakandvaid sademeid. Veetõusu aga pidi ette teadma juba vanailma egiptlane, et aru kasutada sigitavat kastet võimalikult täielikul määral. See läks temal korda mõõtmiste abil. Mõõduriistaks oli kraadideks jaotatud ring. Mõõtmise algpunktidenä ja joontena valiti taevavõlvi poolus, ekvaator ja vaatepiiri joon. Üksikud tähed ühendati tähtkujudeks, anti neile nimetused.

Kõik see töö võimaldas taevavõlvi kirjeldust, jälgida tema liikumisi. Teiste

sõnadega, esialgsed vaatlused korraldati nii, et nad muutusid teaduslikeks süsteemiks. Temast aga aegamööda kujunes välja üldine ilmavaade. Teadagi, kujutas esimene ilmapilt teaduse tasapinna kõrgusele vastavalt ainult seda, mis maailma tark otseteel vaatlemisel leidis. Maakera kirjeldati määratu suure kettana, mida katab suur materjalne taevavõlv.

Sellega oli juba läbi tehtud kolm tähtsamat algammu teaduslikes töös astronoomia alal — vaatlemised, mõõtmised ja nendest saadud üldsusused.

Samal teel kui Egiptuses, arenes maailma astronoomia ka Eufraatuse, Gangese ja Jantsekiangi kaldail. Kreekamaal, Roomas ja hiljem keskajal laieres esialgne kitsaringiline ilmapilt iseäranis selle tõttu, et vaatlemiste ja mõõtmiste kõrval leidis maad ka geomeetiline käsitlusviis, mille läbi koguti tähtsaid andmeid meremeestele taeva lootusest ja maakera pinnalt. Tarvidus ühtlustada uuemaid andmeid endistega sünnitas mõtte uuest süsteemist, mis leidiski põhipaneva seletuse Kopernikuse poolt ja täiendavaid tõestusi Keppler'i, Tichode-Brahhe, Nevtoni ja teiste töodes.

Juba niisugused lühikesed põhjooned astronoomia ajaloost võiksid näidata, et teaduse hoone ülesehitamise ja teaduslike töö läbi saadud andmete laiaila lootamise tee käib läbi inimese praktilise tegevuse. Teadus aitab kaasa inimesele tema tegelikus elus, võitluses olemasolevate eest, aitab valdada looduse jõudusid, ruumi, aega, annab inimesele aja ja ruumi reguleerimise abinõud — mõõdud.

Mitte ükski astronoomia, vaid ka teised loodusteaduse harud — anatoomia, botaanika, zooloogia, mineraloogia, füüsika, keemia — kõik said omale põhja juba vanal ajal tegelikust elust. Isegi matemaatika ei seisa sellepoolest erandina. Nii, näiteks, arenes pikkamisi välja täisnurksist ehitustest, orientimisest päikese ja tähtede järgi analüütiline geomeetria, täpikäälsete vaatluste, mõõtriistade, orientimise vajadusest — analüütiline algebra.

Teaduse edusammud igal ajal aitasid inimsoole valdada looduse jõudusid, ruumi ja aega, kuid teadus omal arenemisteel liikus edasi liig pikkamisi, iseäranis vanal- ja kesk-

ajal, ja tema saavutused ei suutnud kaugeltki rahuldada inimese lootusi ja ootusi. Rahulolematus eluga ja püüdmine parandada olusid sundis otsima luulelise fantaasia läbi kergendust omas raskes töös, elumõnusus ja võimu looduse üle. Need ootused ja lootused parana elu koda peegeldavad selgesti vanaja rahvaste luules — muinasjuttudes, vägimeeste lugudes, kus meie leiame õige rohkesti mitmesuguseid mõtteid selle üle. Sellepärast võiks, näit., nimetada muinasjutte isegi omapärasteks tehnikalisteks ülesanneteks ja ülesannete kokkuseadjat — rahvast — ülesleidjaks, kes tahaks teostada oma mõtet igasuguste fantastiliste abinõudega.

See külg rahvaluules on meile iseäranis huvitav, ja katsume selles mõttes teha väikese analüüsi Eesti rahvaluulest. Meie ennemuistsed vägimehed — Kalev, Kalevipoeg, Tõll j. t., nagu iga teise rahva muinasloolised kangelased, toimetavad oma hiigla jõuga niisuguseid imeasju, mis harilikule surelikule täitsa üle jõu käib. Kuid kerge on märgata, et meie ajal just sama tööd teevad tegelikus elus mitmesugused masinad ja tehnilised abinõud.

Eiseni raamatus „Eesti muistsed jumalad ja vägimehed“ loeme : „Kalev võtab saunasuuruseid kiva kätte ja mängib nendega nagu kurnidega. Kivide viskamisest väriseb maa, vahutab meri“. Suurt jõudu näitab ka Kalevipoeg juba poisikesena kurni mängides : „Kurnid polnudki liig suured — parajad raudkivid paarile mehele tõsta“. Hiljem viskab Kalevipoeg suure kivi üle Saadjärve ja vetevaimuga võisteldes „Närskä mäelt Peipsi järveni“.

Kui võrrelda neid vägimeeste tükke ilmasõjas tarvitatud laskeriistadega, mis raudmürakaid pildusid kunni 100 kilom. kauguseni, siis näeme isegi, et vanailma inimese luuleline ettekujutus ei jõudnudki nii kaugemale, kui on jõutud tegelikus elus meie päivil.

Teises sihis avalduvad vanailma inimese ootused ja lootused raskuste tõstmises. Siin jõuab luulelik ettekujutus kõige kaugemale seal, kus Kalevipoeg ilmaneitsi sõrmust otsides toob kaevust sõrmes veskikivi õeldes : „muud suuremat ei puutunud mudast sõrme“. Kas ei tuleta meie päivil Kalevipoega meele igasugused hiigla tõstemasinad, mis kaevanduste „kaevudest“ või sadamates j.

m. auru jõuga ülesvinnavad mitme saja-puudalisi koormaid. Või kas ei ole midagi ühist pildil, kus kujutatakse auruhaamrite töötamist rauasuurtelhases, sellega, mis Kalevipojas loeme Soome seppade töökohta, kui nad rauda taovad, nii et sädemed metsa lendavad? Nagu näeme, ei jõudnud rahva luule ka sellepoolest nii kaugemale, kui moodse teaduse ja tehnika saavutused. Transporteerimises ei leia meie Kalevipojas suuremat võimalust, kui „Kalevipoja koorem : 777 lauda, iga laud 10 sülda pikk, 2 jalga lai, 3 tolli paks“, kuna nüüd iga veorong raudteel või suur ookeani aurik transporteerib korraga võrdlemata suuremaid koormaid.

Ka ei jää rahvaluules tähelepanemata raskused ja takistused liikumises maal ja merel. Kalevipojal ei ole suuremaid raskusi liikumises : ta „kõnnib üle metsade, nagu karjapoisid kaksiti üle kadaka pöösaste kõnnivad“, Soome lahest ja Peipsi järvest sammub ta läbi, ega „pāne vaenlaste tülitegemist tähelegi“. Mis näeme aga meie? Merede ja ookeanide pinda lõikavat läbi laevadigandid, mille jooksu kõige hullem torm ei takista, maa peal roomavad koledad raud kilpkonnad-tankid.

Pildike, kus Kalevipoja mõök mõnesuguste salasõnade mõjul kerkib üles ja langeb ise sortsilasele sülle, tekitab ennustuses tahtmata ka teise, kus suurte elektromagneetide abil tõstetakse raudasju tervete koormate kaupa.

Siis igasugused nõiakübarad, vitsakesed või jõuveed — kas ei anna nad meile põhjust mõelda üsna harilikkuist asjust kultuuri elus : üks ainuke inseneeri väike käeliigutus kuskil elektri keskjaamas annab korraga valgust tervele linnale või jätab teda pimedasse ; „jõuvesi“ nafta, piirituse, bensiini näol paneb liikuma meelt imestavaid masinaid, „must teemant“—kivisüsi just kui nõia kepi abil moondub elektrijõuks j. n. e.

Ehk veel, nüüd ei ole sugugi tarvis nõiavitsa niisuguse ime tegemiseks, kui see juhtus Kalevipojaga pürgu poistest põgenemisel : „Maa mereks, koormakandjale sild ette“. Igasugused lahti tehtavad ja ülestõstetavad sillad on palju imelikumad asjad !

Kõige suuremat imet aga otsib rahvaluule allilmas vanatühja ja vetevaimu saladuslikes riigis. Küll leiame seal igasuguseid imeasju — ehitusi rauast, va-

sest, hõbedast, siidist, linnumunadest, lõpmatu suuri varandusi, kuid siiski peaks meid rohkem imestama maaalune ilm uuema aja sõe- või soolakaevandustes (näit. Velitschkas), kus leiame kõige täielikuma kultuurielu sisseseade, kust maapinnale palju rohkem vara voolab, kui seda isegi Kalevipoeg jõudis üles tuua. Ainult seal allilmas kujutab luuletaja järgmist pilti: „toad rauast, seinä nurgad terasest, rauduksed, raudaknad, raudpõrand, raudlagi, raudtoolid, raudvaragi raudkirstudes. See vanatühja töötuba sulastele“. Kas ei kõlbaks aga need sõnad esimesest kunni viimaseni mõne suurema tehase sisseade kirjeldamiseks? Ka ainult allilmas võib olla rahvaluule järgi vasktuba vasest sisseseadega, aga astume sisse, näit., uuema aja magneedi observatooriumi ja meie ees ongi sama pilt — kõik vasest ja mitte ühtki asja rauast! Võtame veel ühe pildikese Tõlli lugudest.

„Põrgu poiss moonduv ennast kotkaks, lendab üles taeva. Saarlased vaatavad, mis ime taeva all? Vist pikse püü? Mühiseb, kohiseb ise. Tõll paiskab kivi mürakuga taevaaluse kolli pihta. Peale viienda paugu satuvad kotka tiivad ripakile. Hirmsa loginaga langeb kotkas kõige koormaga vetevaimudele võöraks“.

Kui need read ette lugeda inimesele, kes sugugi ei tunneks Eiseni „Muistseid jumalaid ja vägimehi“, siis ütleks ta küll kahtlemata, et siin piltlikult aeroplani lendu ja mahalaskmist kirjeldatakse.

Nii annab vanaaja rahvaluule sisurikast pilti rahva igatsustest oma elu kerendamiseks ja võimu suurendamiseks loodusjõudude üle. Mis aga iseäranis huvitav, on see, et kõik, millest vanailma inimene tahtis ainult unistada, on meie päivil kultuuri elust tema olulise osana lahutamatu. Ja see kõik on teaduse teenus. (Järgneb.)

Lapse hingeelu arenemine.

Aleksander Jakson.

(Järg)

Lapse igapäevases elus ja tema tegevuses ilmub tahtmine, või Kasvatuse ülesanne on lapse tahtmist mitte murda, vaid õiget teed juhida ja õpetada alluma kõrgemale võile, kes oma nõudeid oskab järjekindlasti maksmata panna. Nii kaua, kui laps veel ei mõsta, kas teatav tegevus kõlbluse seisukohalt vaadates hea või halb, niikaua kui lapsel veel kõlblusliku meelsust pole, peab kasvataja autoriteet palju küsimusi otsustama. Sedä aega, kus laps ise heale ja kurjale hakkab vahet tegema, tuleb kaua oodata, veel kauemini aga kõlblusliku meelsuse tekkimist. Sellel ajajärgul väikesed lapsed lasevad endid vanemaest, teistest täisealistest ja suurematel lastest kergesti juhtida ja heidavad nende tahtmise alla. Kasvataja ainult ei pea kõikuv olema, muidu laps läheb tujukaks ja halvasti juhitavaks.

Mõistus ning aru hakkavad siis arenema, kui laps rääkima hakkab. Esimesel aastal laps ei edene suurt oma arenemises, vähemalt ta ei jaksa veel õigesti näidata, mis ta võib. Järgnevatel eluaastatel näeme lapse arenemises erakorraliselt suurt edu: laps õpib seisma ja püsti käima, kus juures ta käed

vabaks saavad haaramiseks, katsumiseks; ta kasvab inimeseks, «ülespoole vaatajaks», nagu greeklased ütlesid. Suure täiendusena tuleb nüüd juure keel, kõnelemisvõime, mille abil laps küsib ja teistele oma kogemustest räägib. Sel ajal on täisealiste ülesanne kõiki keelelevigu parandades lapse õigekeelsuse tunnet kasvatada. Rasmussen toob omas raamatus järgneva arenemiskäigu kava:

1. Laps on uurija, kes ei oska rääkida.

2. Laps kuuleb, mis teised räägivad, aga ta ise ei oska veel rääkida.

3. Laps hakkab oma uurimistest jutustama.

4. Laps küsib.

Alles pärast ses eas asub selle juure lugemine uue õpetusvõimalusena.»

Sellel arenemistastmel on lapse ümbruskonna keel mõõduandvaks kasvava kodaniku pärastise korrapärase või vigase keele kohta. Tal on suur tähendus, sest temast oleneb palju. Laps püüab ümbruskonna keelt jäljendada, kuna suured lapse pudikeelt armsaks pidades lapse kombel lallutavad, millega nad

lapse õigekeelsuse õppimist takistavad. Sel ajal peab lapse ümbruses hoollega püüdma selgesti, puhtasti, ilusasti kõnelda. Rasmussen ütleb puudulise lapsekeele jälgendamise kohta: «See ei ole mitte palju parem, kui lastega ühes niikaua neljakäpakil rooma es käia, kunni lapsed on õppinud õigesti püst käima».

Mõned arvavad, et lapse iseteadvus ärkavat siis, kui laps esimest korda «mina» tarvitab. Rasmusseni meelest on see arvamane ekslik, sest laps ise tarvitavat oma nime sellepärast, et ta teisi kuuleb ennast nii kutsuva. Kui laps hakkab „mina“ tarvitama, siis näeme, et ta keelenõistmises ja järreltegemises on kaugele jõudnud.

Rasmusseni tütreke oli esimest korda «mina» ütelnud, kui ta aasta ning 11 kuud vana oli, ilma et ta kohe sellest päevast alates seda sõna oleks hakanud tarvitama. Teise eluaasta lõpul onnud selle lapse keele varanduseks 210 sõna, millest 130 nimisõna (asisõna) ja 22 tegusõna, mida ta lapselikkude vigadega tarvitunud. Emad ja lapse kodakondsed, kes kõneldes lapse vigukordavad, takistavad lapse õigekeelsust.

Lapse peategevus on mäng, mis temale mitte puhkuseks ei ole, nagu täisealisele, vaid tõsiseks tööks, mis lapse jõudusid mitmekülgselt arendab ja meelte riisu harjutab. Mäng on kõige paremaks vahendiks lapse kujutusvõimet kasvatada ja «tervemini arendada, kui muinasjuttude abil, nagu Rasmussen arvab. Ibseni Peer Gynti lugedes näeme, kuidas need inimeselapsed unistajateks kasvavad, kes oma fantaasiat ainult muinasjuttudega toidavad. Mängu mõju on hoopis parem: kui laps mängus tõsist elu teisendades luuletab või luuletades kopeerib, siis elu reaalsus, mis mängides alati silma ees, võib ta luule liialdust parandada. Mängides on lapsel lugematuid võimalused kogemusi korjata, vaadelda, tähele panna, midagi uut leida, mälestusi äratada, tallele pandud muljeid meele tuletada.

Esimestel eluaastatel mõtlemisvõime areneb mängu varal, eriti neil juhustel, kus lapsel tuleb raskustest üle saada. Mõistlikud inimesed hoiatavad tõsiselt vastuoksa talituse eest, mis lapse välja aitab mängul teki-

vatest kimbatustest. Lapse õppigu ise ennast aitama. See toob temale mitmeti kasu, sest ta vilub sääl juures põhjusi uurima, kasvatab oma julgust võitmiseks ja usalklust enda vastu. Oma tütre kolmandal eluaastal Rasmussen leidis juba põhjalikumad mõtlemist ja arusaamist põhjuste siduvusest. Kolmeaastane tüdrukuke oskas juba kaaludes arvata, kui temale nutmast äralejätmise puhul lubati pirn anda, sest ta jäi kohe vaikseks ja luusus: kui mul pirn käes, siis võin edasi nutta.

Lapse küsimused on vanematele sagedasti väga tükkad, iseäranis kui tema alailistele «mis?» ning «miks?» ei osata vastuseid eida. Selle kohta peab tähendama, et kahtlemata on suur ülekohus lapse teadmise himu maha suruda või meelega või kitsikusse aetuna ebatõtt ütelda. Rasmussen jutustab, et tema tütrekesele antud ikka vastused, mis tõest mitte kõrvale ei läinud ja et ta oma kasvatajate suust ilalgi valet ei kuulnud, kuigi kostused ta vanuse kohaselt olid valitud. Selles hoolimata tütreke avaldas juba kahtlust, kui ta 2½ aastat vana oli.

Kahtlused ilmuvad enamasti 7. ja 10. eluaasta vahel. Selles eas kahtlused tekivad paljude ainete kohta, mida varemini ilma seletusteta oli vastu võetud, nagu inimese sündimine, maailma agus ja muud sarnased küsimused.

Tähelepanemisega käsikäes käib mälestus. Iseäranis elav mälestus on lapsel (ja ka paljudel täisealiste) sõõkidest ja üldse kõigest söõdavast. Meelepidamise harjutusi aga ei pea esimesel neljal aastal mingil kombel ette võtma. Kui laps omas tähelepanemises kaldub pealiskaudsuse poole, siis elustatagu ta vaatlemist, jubitagu ta tähelepanu «kahe silma vahele» läänud asjade või omaduste peale. Aga selle juurest, mis lapse tähelepanu äratab, ei pealast mitte ära sundima või meelitama.

Kõige hiljemini arenevad kolbusmõisted (moraal). Väga küsitav on, kas «moraali meelt» enne neljandat eluaastat võib leida. Selleni ajani lastel puudub arusaamine sellest, mis ülekohus ja paha. Rasmussen ei näinud ka omal lapsel seda aimet olevat, s. o. omakste kohta. (Teiste vastu laps on

ju ikka valjum). Kes tahab last voorustele kasvatada, see valigu oma e vahendiks vilumused ja jätku väikesed süüd tähele panemata, sest need abinõud mõjuvad rohkem kui manitsused. Juba vana aja tark Aristoteles nimetas voorust harjumuste seaduseks. Vanemad ise olgu heaks eeskujuks, millele laps püüab järele teha.

Vaimuliku elu või usundi aime (religiooni) arendamise kohta lasteaegade isa Friedrich Fröbel üleb, et last peab õpetama tundma ja uurima, arva-

tes loodud asjaga tutvunedes Loojat leida võivat. Kopenhageni koolimees Rasmussen aga ei puuduta religiooni a met üheski omas raamatus: ei selles milles ta lapse hinge-elu esimesel neljal aastal käsitleb, ega ka teistes, kus ta lasteaegade arenemise oma uurimise objektiks seab. —

Allikatena on tarvitatud: V. Th. Preyeri, V. Rasmusseni, Fr. Fröbeli, G. Hamdorfi, J. P. Fr. Richteri ja teiste kirjatöid.

(Löpp.)

Skoutism ja arenev kooli-noorsugu.

Dr. H. Jürgenson, tegelik arst.

Kui varase lapsee mängusse paremate lapsee psühholoogia tundjate (Preyer'i, Sikorsky j. t.) järgi on lubamata ennast sisse segada, lastes lapsele mängida oma mängu, lapse mõtteilmal vabalt ise omale otsida vaimutoitu, siis kostavad viimasel ajal ka meil Eestis hääled, et ka vanemas lapse- ja noorus-eas, s. o. kooli ajal, tuleks jätta lapsed eneste hooleks, arendades lapses iseseisvat mõttevõimet, iseleidmist, individuaalset huvi kultuur-saavutuste arusaamiseks ja läbitöötamiseks elulise väärtusega elavaks jõuks. Tahetakse koguni jõuda ideaalini, kus koolis päev samuti mööda läheks kui kodus, ja teiselt poolt, hilisema lapsee töö jääks samasuguseks väärtuslikeks, füüsiliseks ja vaimlikeks kasvatusteguriks, rahuldusabinõuks, nagu seda on mäng varasel lapseel. Tahetakse näha kooli-noorsoo mõtlemises väärtuslist tahtmist võimalikult ruttu aru saada elust, nähakse lapses juba indiviidumi ja hinnatakse teda ka ses suhtes ajakohaselt. Tahetakse, sõnaga, kasvatusteadusse tuua inimlikumat meetodi, — näha lapse ettevõtetes igas uues sammus loogilist sidet endiste sammudega, lubades lapsi arendada iseenast, avitada üksteist nii hõõvlipeingil, kui laboratooriumis, luua ühiskond, kus esinevad peategelastena õpilased ja õpetajad. Kuid nende ridade kirjutajal ei olnud tahtmist siin rääkima hakata „töökoolist“, ei käi see tema kompetentsi. Ta sooviks siin kohal ütelda mõne sõna skoutismist, kui ühist noorsoo tegevus-

avaldusest, mis on rajatud enesekasvatuse peale.

Skoutism... Seda mõistet on vähe selgitatud meie Eesti ajakirjanduses, mille tõttu paljudel on temast vale arusaamine. Allseisvate ridaega püüan selgitada skoutismi aadet ja mõtet.

Skoutism on tekkinud sõjaajal, nimelt Inglis-Buuri sõjaaastal. Ta looja on inglise kindral Baden-Povell, kes Inglis-Buuri sõjaajal, olles ühe linnä komandandiks, poisikesi sõjateenistusse „palkas“ kergemate tööde (posti jne) tarvis, milliseid ülesandeid lapsed täitsid hiilgavalt, nii et inglased pääsesid raskest seisukorrast (kindlus oli ümber piiratud). Pärast sõda, s. o. XX aastasaja esimesel aastail Baden-Povellil tuli mõte pähe, asutada niisugune instituut, kus lapsed ise ennast kasvatades võiksid kasulikud olla enesele kui ka seltskonnale, — ta asutas skoutide organisatsioonid.

Mis on siis skoutism? Kas on ta mõni spordi „kool“, mingisugune militarism j. n. e.? Vaadates skoutismi neilt seisukohtelt leiame, et ehk skoutism küll ei põlga füüsilist kasvatust, ta kaugeltki ei ole mõne kehakultuuri „kool“ ega militarism. Skout hindab füüsilist tööd, sporti mitte lõbu enese, „spordi“ pärast, vaid hindab tööd, sporti, tööd enese pärast. Lõbutunne on siin teise järgu tähtsusega, esimesel kohal seisab tahtmine töötada, mängides tööd teha. Skout on kalamees, aednik, mesinik j. n. e., skout hindab sporti kui abinõu, et ennast kehaliselt arendada, füüsiliselt kasvatada. Lähme edasi. Kas

pakub skoutism vaimliselt midagi? Meie näeme ses suhtes kobe, et skoutism nii mitmeti võib kaasa aidata meie noorsoo arenemisele. Võtame esmalt mõistust, siis tahtejõu ja viimaks tundeilma. Skoutism arendab kõigepäält praktilist mõistust, ta õpetab orienteeruma ajas ja ruumis, teritab silmamõõtu, õpetab näitlikult mõtlema, teeb ülesanded projektsioonil armsaks tööks, loogiliseks järelduseks, võimaldades individualiseerimist. Õpetades praktiliselt mõtlema, arendab ta armastust iga töö kui niisuguse vastu, olgu see vaimline töö raamatute taga, või kehaline töö sepikojas, kasvatab väärtusliselt hindama iga õiget tööd ning vaeva. Skoutism arendab edasitahtejõudu. Skout peab alati valmis olema elule, ta tahtejõud peab olema kui pingule tõmmatud vibu, juhitud püüdest olla alati puhas mõttes ja teos. Skoutism nõuab julgust õigust rääkida kõigile, ka oma ülemale, käseb mitte varjata omi puudusi, vaid parandada neid.

Skoutism süvendab tundeilma. Skout hindab kõrgesti oma ema (igal aastal 1. detsembril pühitsevad skoudid „emade püha“), austab nörke ja vaeseid, armastab oma isamaad, armastab loomi ja kodumaa loodust, näeb igas teises skoudis oma venna, keda aitama peab, on lihtne ja hoidub halbade kommetest (suitsetamisest, joomisest j. t.). Skoutism püüab arendada ilutunnet. Skout on esteet, sammudes seltsimeestega sirgetes ridades, kui ka kõigis oma liigutustes ja tegevuses. Skoutism näeb elus tarvidust harmoonilise mõtte, töö järele, ei põlga vaimu- kui ka kehakultuuri arendamist.

Niisugune on lühidalt skoutismi aade, mõte, nagu temast on tahtnud aru saada tema asutaja ohvitser Baden-Povell. Kuid skoutismis näen siiski ka mõnda nörka külge. Kas ei saaks mitte ilma kõiksuguste töötusteta, lubamisteta? Lapsed peavad täitma oma kohuseid ka ilma „militaristlike“ töötusteta. Kas ei peaks võtma arstide ja psüholoogide kõva kontrolli alla skoutismi füüsilisi ja vaimlisi arenemisavaldusi? Mispärast peale elupäästmise veel aumärgid? Tütarlaste juures tuleks skoutism vist teisiti võtta. Need oleks minu arvates skoutismi pahed.

Kuid võttes üldiselt skoutismi kui voolu, kus tahetakse üle minna spordist kui lõbust — füüsilise töö juure, kus

tahetakse jõuda vaimlisest resp. mõistuse „traineerimisest“, mille all meie koolid kannatanud, praktilise mõistuse arendamisele, individualiseerimisele või vähemalt täiendada kooli „defekti“ — ühekülgset mõistuse aredamist — kus kõigist tegudest läbi käib ühtluse, vendluse aade, kus mõeldakse inimlikumat eetilisel, esteetiliselt ja hingeliselt kui ka tahtejõu poolest — võime teda, skoutismi, tervitada kui abinõu noorte enesekasvatamiseks, milleks neil jätkub jõudu ja püsivust.

Lähemale skoutismile kõik, kes oskavad hinnata noorust ja tema iseseisvaid võimeid! Ärge vaadake, et väljas veel tuiskab, — tuleb kord kevade ja ärkab uuesti noorus, skoutism ja vendlus...

Toimetuse järelsõna.

Silmas pidades kehalise kasvatuses suurt tähtsust kui ka asjaolu, et praegune moment enne I. üleriiklist võimlemisõpetajate kongressi on kõigiti kohane kehalise kasvatusga ühenduses olevate küsimuste sõelumiseks, oleme „Kasvatases“ ruumi lubanud ülaltoodud mõtteavaldustele, kuigi meie ei saa kaasa tunda skoutismi liikumisele, vähemalt sel kujul mitte, nagu ta on esinenud meil Eestis. Autor on juba juhtinud tähelepanu mitme pahe peale. Selle juure võiks lisada veel järgmist:

Skoutism eraldub üldisest kooli kasvatussüsteemist, kuna skoutide rühmade korraldajad on sagedasti inimesed, kes ei ole ühenduses kooliga, kellel pole aimugi kasvatus- ja hingeteadusest. Selle tõttu pannakse ka rõhku kõige pealt välimise külje peale, kuna see peaks olema harmoonilises kokkukõlas sisemise küljega. Sellega on seletatav „militaristiline“ vaim, milles süüdistatakse skoutismi, kui ka üldse edvistamine välimusega. Meie aeg nõuab inimeselt rohkem algatusvõimet, rohkem iseseisvat mõtlemist, individuaalset arenemist. „Militaristiline“ kord oma paraadidega, ühtlaste vormidega jne. muudab isiku teatavas mõttes masina osaks, sundides teda mehaaniliselt ilma sõnalausemata alistama üldistele normidele ja vormidele. Õige on ju, et noored just ihaldavat seda militaristlik korda, sõjaväelist mundrit, kannuste tirinat ning trummi põrinat.

Kuid noored ihaldavad ka palju muid asju, mida neile mitte lubada ei või, näiteks, põneva sisuga kinopilte kriminaalkurjategijate ja nuuskurite elust. Kui pakutakse noorsoole asju, mis vastavad nende kalduvustele ja ihadele, kuid võiksid kahjulikult mõjuda nende hingelise või füüsilise elu arenemisele, siis töötatakse nad ümber, välja minnes pedagoogilistest ja hingeteadlistest seisukohtadest. INii võiks ka kasutada noorsoo kasvatamisel paljuidki häid elemente, mis sisalduvad skoutismis, kuid see just see õnnetus ongi, et skoutismi liikumise juhtijad on sagedasti vähikud pedagoogikas ja hingeteaduses ja ei ole õpilased-skoudid sagedasti mitte küllalt tihedas kontaktis ja orgaanilises ühenduses oma kooliga. Väljamaa „uustest“ koolidest on teada, et mitmed neist tarvitavaid üksikuid elemente skoutide

programmist, näiteks, väljasõitused õõseti laagrisolemisega, pikemat aega vabas looduses viibimist jne. Kuid seal on kõik see orgaanilises ühenduses kooli kasvatus- ja õppeprogrammiga ja võtavad sellest osa ainult oma kooli kasvandikud, või kui on erandid, siis ikkagi teatud kindlail motiividel ja kindla kava teostamise sihil. Meie liikumine käib aga teist rada. Edasi, peame meelles pidama, et füüsilist tööd, mida ka seab omale ülesandeks skoutism, teevad juba vabail aegadel suurem osa meie õpilastest, kuna nad on töörahva lapsed, kes on sunnitud suvel karjas käima või muid kergemaid töid toimetama.

Pikemalt skoutismi küsimuse juures peatada ei loe toimetus tarvilikuks, kuna küsimuse üksikasjalisem kaalumine võiks aset leida esimesel võimlemisõpetajate kongressil.

E. M.

Kirjandusest.

Prof. Gerhard Rägo, Tasapinnalise analüütilise geomeetria põhjooned.

K. Väisälä.

Elementaarne õpperaamat ja ülesanded. K./Ü. „Loodus“, Tartus 1921. 143 lhk., 100 joonist. Hind 185 mk.

Raamat on määratud keskkoolidele ja iseõppimiseks. Silmas pidades, et kõige lihtsamad ruumgeomeetria elementid kuuluvad keskkoolide õppekavasse, oleks olnud soovivat, et ka need oleksid mahatatud raamatusse. Kuid selle läbi raamat ei oleks saanud laiemaks, kui ühtlasi oleks välja jäetud niisugused küsimused, mis ei kuulu õppekavasse, näit., üldise teise astme võrrandi uurimine ja vahest ka koordinaatide teisendamine. Raamat sisaldab peale analüütilise geomeetria väga laia ja näitliku esituse funktsioonide graafilisest kujutamisest ja võrrandite graafilisest lahendamisest, võiksim eõelda, geomeetrisest analüüsist. Et aga neid asju õppekava järele õpitakse algebraga ühenduses juba alamates klassides ja nad kuuluvad algebra õpperaamatu piiridesse, siis oleks võinud neid välja jätta analüütilise geomeetria õpperaamatust. Sel korral võiks vahest leppida autori teguviisiga seepärast, et võib juh-

tuda praegusel ülemineku ajal, et raamat sattub niisuguste õpilaste kätte, kellele on veel peaaegu tundmata geomeetriseline analüüs. Minu arvates ei tohiks ometigi nimefäatud küsimusi, geomeetrisest analüüsi, lugeda kuuluvaks analüütilise geomeetria piiridesse, nagu autor teeb (vaata eessõna ja lhk. 16, nr. 10).

Kahjuks on raamatus mõned vead. Lhk. 38 nr. 2 kõvera võrrandi definitsioonile „kõvera võrrand on niisugune kohe muutuja side, mida rahuldavad iga selle kõvera täpi koordinaadid“ tuleb juure lisada „ja ainult need“. Sama juurelisamine on tarvis teha ka lhk 41 nr. 2 esimeses lauses. Sellega ühenduses olgu nimetatud, et lhk 64 nr. 2 leitakse näite 2 lahenduseks ring

$$x^2 + y^2 - 2ay - a^2 = 0$$

ja tähendatakse, et juba elementargeomeetrias teame, et lahendus on tõesti ring. Nii viisi aga ei ole asjalugu, sest, esiteks, me teame elementargeomeetrias, et lahendus on kaks ringikaart, millede ühiseks kõõluks on antud lõik, ja, teiseks, leitud kõvera võrrand ei rahulda ka õpperaamatus antud kõvera

võrrandi definitsiooni tingimisi. Mainitud võrrandi ja võrrandi

$$x^2 + y^2 + 2ay \quad a^2 = 0$$

korutus oleks küll õpperaamatus esineva definitsiooni järele otsitav võrrand, täieliku definitsiooni järele aga mitte. Lhk 62 nr. 6 tõendusel pole maks a , kui $a_1 = a_2 = 0$, ja sel juhusel väited tõepoolest ei olegi õiged. Samast veast järgneb, et üldise teise astme võrrandi uurimise juures on jäänud käsitlemata juhused $a=0, h=0$ ja $b=0, h=0$. Lhk. 76 nr. 2 nimetatud võrrand võib esitada ka täppi ja imaginaarset ringi. Lhk. 86 nr 5 tõendus selleks, et hüperbooli harud lõpmatuses piirita lähenevad asümptootidele, ei ole õige, sest sellest, et hüperbooli ja selle asümptootide vastavate ordinaatide suhe läheneb nullile, kui x kasvab, ei ole luba otsustada, et ka nende vahega on lugu see sama. Oleks olnud tarvis uurida suhte asemel mainitud ordinaatide vahet. Lhk. 82 ja 83 nr. 10 avaldustes

$$a - ex, \quad \frac{a}{e} - x \quad \text{ja} \quad \frac{a - ex}{e}$$

peab olema — märgi asemel +.

Enam-vähem ebatäpsad või puudulikud on veel järgmised kohad. Lhk. 46 nr. 1 lause „igale parameetri väärtusele vastab kindel arvpaar (x, y) , sellega üks ja ainult üks täpp P kõveral C “ asemel võiks öelda, näit.: „igale parameetri väärtusele, millele vastab kindel (reaalne) arvpaar (x, y) , vastab üks jne.“ Lhk. 47 nr. 3 seletus selleks, kuidas leitakse kõvera parameetristest võrranditest kõvera Cartesiusevõrrand, on asjata liig pikk. Seletus on peale selle puudulik, sest oleks olnud tingimata tarvis tähendada, et elimiiniimist tuleb sooritada nõnda, et igale (reaalsele) arvpaarile (x, y) , mis rahuldab leitud võrrandit $F(x, y) = 0$, vastab võrranditel $x = \varphi(t)$ ja $y = \psi(t)$ ühine (reaalne) juur t . Lhk. 60 nr. 3 on jäetud arvesse võtmata juhused $B_1 = B_2$. Lhk. 79, viimases lauses, sõnade „viimastega võrdsed“ asemel võiks olla näit.: „lähivad viimaste lõpp-punktide kaudu“. Lhk. 80 nr. 5 osa 3 oleks minu arvates olnud parem ära jätta, sest, näit. seletusest „keskkoha ümbruses, kus x väga väike, on $x^2 : a^2$ seda enam väike, y ligikaudu võrdne $b-g$: ellipskõvera langeb lahtitapist B_1 alates esiootsa väga aeglaselt“ on võimata aru saada Pärast-poolle oleks vahest võinud sama küsimust uurida puutuja abil. Lhk. 90 nr. 3 lau-

sele „kõik parabooli täpid asuvad paremal pool y -telge“ tuleb juure lisada „peale punkti $x=y=0$ “. Lhk 99 nr. 2 lause „meie näitame alamal, et suhe $(y_1 - y_0) : (x_1 - x_0)$ läheneb selle juures kindlale arvule“ on liiga palju ütlev, sest, esiteks, tõendus soovitatakse ainult mõne üksiku funktsiooni kohta ja, teiseks, on juhuseid, mille juures mainitud suhe ei lähene ki kindlale arvule. Lhk. 102 nr. 7 antud juhul on ebaselge ja puudulik, vähemalt parabooli ja kõvera $2xy = a^2$ suhtes. Lhk 131 nr. 2 juhusel $c_1 = 0$ on jäetud arvesse võtmata võimalused, et kõne all oleva teise astme võrrandi juured on võrdsed ehk imaginaarsed.

Eriti tahaksin tähendada, et peatükk „sirge võrrand“ lhk. 50 minu arust ei ole hästi õnnestanud. Oleks olnud soovitatav, et kõige pealt põhilause „sirge võrrand on ikka esimeseastmeline ja ümberpöörduvalt“ oleks põhjalikult ja võimalikult lühidalt tõendatud. Nüüd on aga lause esimese osa tõenduse kohta ainult juhatatud lhk. 43 peale, kus on näitena määratud kahe antud punkti läbi mineva sirge võrrand ja leitud, et see on esimeseastmeline. See võrrand aga pole maksev, kui sirge on rööbiti teise teljega. Teise osa tõenduse juures jälle on ise juhusteks võetud ka niisugused, mis tõenduse jaoks poleks olnud tarvis. Kas ei oleks siiski kõige lihtsam ja selgem tõendada nimetatud lauset näidates, et 1) iga sirge võrrandit võib esitada ühes kujudes $x=a, y=b, y=mx, y=mx+b$ (m ja b nullist erinevad) ja 2) iga esimese astme võrrandit võib taandada üheks mainitud võrranditest? Nr. 7 juhul $B=0$ on jäetud arvesse võtmata Nr. 8, sirge konstruimine, puuduvad juhused $x=a$ ja $y=b$. Nr. 12 pealkirja „sirge konstruimine, kui ta algust ei lõika“ asemele oleks olnud parem panna „sirge konstruimine, kui tema võrrandi kõik kordajad on nullist erinevad“. Lõigud a ja b määratakse konstruimise, jaoks lihtsamini, nagu nr. 11—s on tehtud. Nr. 9 ja nr 10 on liig kaugel analüütilisest geometriast ja oleks võinud ära jääda. Nr. 13 ja 14 segatakse mõisteld „kordaja ja rippumatu parameeter“ ning „üldine võrrand“ ja „mitte üldine võrrand“. Oleks olnud soovitatav, et nr. 13 ja 14 oleks võetud alles siis, kui tõesti üldiselt, igal juhul maksvat, kahe rippumatu parameet-

riga sirge võrrandit $x \cos a + y \sin a - p = 0$ on käsitletud, s t, peale nr 16. Nr 16 sõna „tõenäone“ ei ole kohane, ja juhus $p = 0$ on järeud arvesse võtmata. Oleks olnud soovitatav nimetada ja täpsalt tõendada ka tähtis lause „ $Ax + By + C = 0$ ja $A_1x + B_1y + C_1 = 0$ esitavad siis ja ainult siis sama sirget, kui teisest võrrandist leitakse teine korrutatades mõne konstandiga.

Olgu veel nimetatud järgmised väiksed tähendused. Lhk 25 nr 19 $x - x_1 : x_2 = x$ asemel tuleb kirjutada $(x - x_1) : (x_2 - x)$ ja lhk. 99 nr. 3 $y_1 - y_0 / x_1 - x_0$ asemel $(y_1 - y_0) : (x_1 - x_0)$. Lhk. 87 joon 63 puuduvad tähed P_1 ja P_2 ja niisamuti

lhk. 88 joon. 64 puudub täht A. Lhk. 92 joon. 70 on θ tähe V asemel.

Loodan, et kui raamatust kord teine trükk välja antakse, arvesse võetakse ülaltoodud tähendused. Ka praegust trükki võib minu arvates keskkoolides väga hästi tarvitada, kui õpetamise juures tähele pannakse vähemalt tähtsamad nimetatud parandustest. On ju esitus raamatus üldse selge, kohati kiiduväärt, ja selgust juure lisab veel suur hulk häid jooniseid. Ja peale selle olgu veel tähendatud, et raamat tutvustab lugejat praegu veel trükis oleva matemaatika uue oskussõnastikuga.

Uued raamatud.

H. P e z o l d. Inglise keele lugemisraamat. 3 as ja 4-jas õppeaasta. Kirjastus A.-S. „Varrak“, Tallinnas 1921.

H. P e z o l d. Saksa keele õpperaamat Eesti rahva- ja keskkoolidele. Esimene õppeaasta. Kirjastus A.-S. „Varrak“ u kirjastus, Tallinnas 1921.

V i k t o r P ä s s. Neljakohalised logaritmitabelid. Kirjastus A.-S. „Varrak“, Tallinnas 1921.

Н и к а н д р П е к а р с к и й. Русская грамматика по новой орфографии с большим количеством письменных упражнений. Первая ступень (этимология и синтаксис) Цена 50 марок. Изданию Акционерного Общества „Варрак“, Ревель 1921

G u s t a v M o o t s e. Praktiline perspektiivi õpetus. 1 vihk. 1. Sirgjooneline tasapind. 2. Mitmepinnalised kehad. „Rahvaülikool“, Tallinnas.

Kirjanduslooline lugemik I ja II jagu. Kõrgema algkooli I. klassile ehk keskkooli II. põhiklassile (5. õppeaasta). Korraldanud Aug. Raud, Tartu Tütarl. Gümnaasiumi Eesti keele õpetaja. Tartus 1921. Eesti Kirjastuse Ühisuse „Postimehe“ kirjastus.

Kirjanduslooline lugemik II ja III jagu. Kõrgema algkooli II. klassile ehk keskkooli III. põhiklassile (6. õppeaasta). Samalt autorilt ja kirjastajalt.

V. V a h e r. Aabits-vihk „loen — kirjutatan“. F. Linzbachi joonestus. V. Vaheri kirjastus Tallinnas, Luisentali t. 14, telef. 100.

Kroonika.

Õpetajate Liidu raamatukogu.

Õpetajate Liidu juhatus otsustas tellida Saksamaalt Liidu raamatukogusse umbes 15.000 marga eest saksakeelseid kasvatusteadlisi raamatuid, peaaesjalikult töökooli alalt. Raamatute nimekiri on kokku seatud „Kasvataja“ toimetaja poolt. Ta sisaldab eneses raamatitöökooli alalt üldse ja üksikute õppeainete käsitamise kohta töökooli seisukohalt. Raamatukogu ülesanne oleks õpetajate Liitu koondunud õpetajaid tutvustada uuema kasvatusteadlise kirjandusega.

E. M.

Õiendus.

„Kasvatuse“ 21. numbris on V. Oravi arvustusse (Peeter Treibergi „Kõige uuem aeg“ I. osa) trükitehnilistel põhjustel jäänud mitmed trükivead, mida palume lahkesti vabandada. Õiendame siinkohal ainult paar tähtsamat viga: 1. „Ramband'i“ asemel tuleb lugeda „Rambaud“. 2. „Arkvight'i“ asemel tuleb lugeda „Arkright“.

Toimetuse.

Opatajatepäev Viljandis

Eesti Õpetajate Liidu juhatus korraldab Viljandis 4. ja 5. jaanuaril 1922. a.

ülemaalse õpetajatepäeva.

Tähtsamaks arutusaineks õpetajatepäeval on koolikirjandus. Arvustavate ülevaadetega ilmunud koolikirjanduse kohta üksikuis õppeaineis esinevad :

Eesti keeles — prof. L. Kettunen, J. Ruubel ja A. Õunapuu.

Koduloos — õp. E. Rungi.

Matemaatikas — dir. K. Treffner, Koik ja koolin. Chr. Brüller.

Loodusloos — sem. dir. J. Käis.

Ajaloos — õp. V. Orav.

Maateaduses — õp. J. Rumma.

Kasvatus-, hinge- ja kodanikuteaduses — õp. J. Orik.

Muusikas — õp. V. Tammann ja J. Siimer.

Joonistamises — kunstn. Mootse.

Saksa ja Prantsuse keeles — B. Verus.

Inglis keeles — õp. R. Stümper.

Vene keeles — õp. A. Marfeldt.

Ladina keeles — õp. M. Varrik ja V. Mettus.

Peale koolikirjandust arvustavate referaatide kõnelevad :

1) Professor J. Piiper aine üle : „Moodsa ilmavaate alused“.

2) Dir. J. Käis : „Missuguseid õppevahendid võib valmistada koolis“.

3) Õp. M. Küla : „Meie noorsoo kirjandus“.

4) Õp. J. Piiskar : „Õpetaja töö kooli raamatukogu käsitamisel õpilaste lugemiseks väljaspool koolitunde“.

Et õpetajatepäeval on pea arutusaineks koolikirjandus, korraldab E. Õ. Liidu juhatus Viljandis samal ajal koolikirjanduse näituse. Kirjastajaid, kes soovivad omi väljaandeid näitusel välja panna palub E. Õ. Liidu juhatus endid üles anda hiljemalt 1. detsembriks s. a. aadressil : Eesti Õpetaja Liidu juhatus, Pikk tän. 54, Tallinnas.

Eesti Õpetajate Liidu juhatus.

V üleriiklise õpetajate kongressi

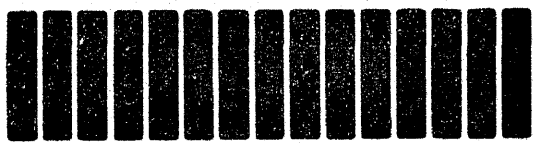
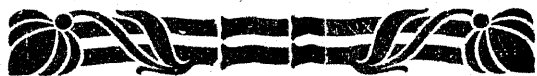
päevapilt

(Parikaste fotograafia)

a 175 marka.

Saada

Eesti Õpetajate Liidu büroos.

Ilmus trükitist :

Eduard Wilde

Mäefüla piimamees

Mark 180.—

Zõuluts ilmub :

Eduard Wilde, Side

„Rahvaülitool“, Tallinnas

Kasvatusteadusline ajakiri

„KASVATUS“

ilmub Eesti Õpetajate Liidu väljaandel 2 korda kuus.

Ajakiri «KASVATUS» töö oma veergudel kirjutusi kasvatusteadlastest ja metoodilistest küsimustest Eesti ja väljamaade paremate kasvatusteadlaste ja koolitegelaste sulest, ülevaateid koolitööst ja koolitunduslisest liikumisest, arvustusi koolikirjandusliste toodete üle ja teateid õpetajate kutseühingute tegevusest. Eeloleval aastal hakkavad koolikohtade osas ilmuma teated vabaist koolikohtadest, teenistuseta õpetajaist jne.

«KASVATUSE» ftsana ilmuvad eriraamatutena rida pikemaid kasvatusteaduslisi ja metoodilisi töid. Neist on ilmunud J. Kühneli «Vaateõpetus ehk kodulugu I», K. Michelson-Silde «Vaateõpetus ehk kodulugu II»; lähemal ajal ilmuvad «Uuemad voolud kasvatusteaduses» ja «Uus kool Belgias».

Kolmeaastase ilmumise kestel on «KASVATUS» suutnud koondada oma ümber kaastöölise, toetajate ja lugejate suurema enamuse meie koolitegelasist.

Tegeitkule õpetajale, kes tahab seista ajanõuete kõrgusel, on saanud «KASVATUSE» lugemine mõõdapääsemata vajaduseks. Huvi «Kasvatuse» vastu ei tohiks aga puududa ka üheigi haridusitegelasel väljaspool kooli, eriti aga lastevanemail.

«KASVATUSE» tellimishind käesoleval aastal on

ilma kaasanneteta —	aastas	480	marka,			
kaasannetega —	„	720	„			
			poolaastas	240	marka,	
				„	360	„

Tellimisi võtavad vastu kõik postikontorid.

Üksiknumbrid saadaval igas paremas raamatukaupluses. Endiseid aastakäike on veel saada ajakirja talitusest, Tallinn, Pikk tän. 54.

Et «KASVATUSE» lugejaid üle maa,

on kuulutustel

kõige otstarbekohasem paik «KASVATUSES». Seda peavad eriti silmas kirjastus-, kooli- ja sporditarvete valmistusärid, raamatu- ja kirjutusmaterjaali kauplused, sest «KASVATUS» viib nende äriteated otsekohe kõige püsivamatele tarvitajatele — kõigile koolidele kõigis kodumaa nurkades. Loomulik, et koolivalitsused õpetajate valimiste-kuulutused avaldavad tingimata «KASVATUSES», kust kaudu valimised asjaol huvitatuile kõige paremini teatavaks saavad.

Kuulutuste hinnad on: terve lehekülje — 2000 marka, 1/2 lehekülje — 1000, 1/3 lehekülje — 500, 1/4 lehekülje — 250 marka. Õpetajate valimiste ja kohaotsimiste kuulutused 1/4 lehekülje suuruses 200 marka. Alalistele ja mitmekordsetele kuulutajatele hinnatalandus.

«KASVATUSE» toimetis ja talitus.

Address: Tallinnas, Pikk t. 54. Kõneir. 14-63

Eesti Õpetajate Liidu kirjastusel on ilmunud ja saada igast raamatukauplusest:

Vaateõpetus ehk kodulugu I.

J. Kühneli järele tõlkinud K. Michelson-Silde.

Vaateõpetus ehk kodulugu II.

Ketty Michelson-Sildel.

Tarvilik koolivalitsustele! Asutava Kogu poolt 7. mail 1920. a. vastuvõetud

Avalikkude algkoolide seadus.

Uhes Vabariigi valitsuse poolt 17. sept. 1920. a. vastuvõetud määrusega seaduse elluviimise kohta.

Riigikogu poolt 13. mail 1921. a. vastuvõetud

Õpetajate palgaseadus.

Ladu: Eesti Õpetajate Liidu büroos, Tallinnas, Pikk t. 54.
Kõnetraat 14-63.